

Zingen in de christelijke traditie

Een beknopte gesprekskring over zang en muziek

Introductie

Ter introductie zijn er de volgende vragen:

- Zing je wel eens? Waar doe je dat? En wat zing je dan?
- Als je zingt: wat zijn je redenen om te zingen?

- Wat is het doel van muziek in het algemeen?
- Als het om God gaat; wat is het doel van muziek?
- Wat is het doel van muziek en zang in de eredienst?

Zang in de Bijbel

In de Bijbel staat veel geschreven over zingen en muziek. Koningen en profeten deden het, maar ook het gewone volk. De psalmen zijn ook liederen en in 49 verschillende psalmen komt ook het woord “zingen” voor.

Zingen kan op verschillende manieren. Als je vanuit de psalmen bekijkt, kun je bepaalde patronen zien voor het doel van zingen. Enkele verschillende manier zijn als volgt:

- Zingen in ellende: Psalm 13
- Zingen als dank: Psalm 66
- Zingen als loflied: Psalm 98
- Zingen als klaaglied (of juist niet zingen?): Psalm 137
- Zingen vanuit vertrouwen: Psalm 63
- Zingen in nood en vanuit vertrouwen: Psalm 59

Daarnaast heb je ook nog vele psalmen waarin instrumenten voorkomen, zoals de bekende lofpsalm 150, waarin alle instrumenten meedoen in het loven van God.

Verwerking

Kies een van de bovenstaande psalmen uit en bespreek de vragen.

- In wat voor een situatie zit de psalmschrijver? Wat is er gebeurd, staat er te gebeuren of zijn problemen?
- Waarom zingt de psalmdichter in deze situatie? (of juist niet?)
- Vind je het een logisch gevolg om te gaan zingen in deze situatie?
- Kun je iets met deze psalm ten opzichte van waarom je zingt?

Zang en muziek in de eredienst ten tijde van de Reformatie

Vlak voor de Reformatie was er in West-Europa enkel de Rooms-Katholieke Kerk. De Rooms-Katholieke Kerk kende veel standaardgezangen, zoals het *Gloria* en het *Agnus Dei*. Deze werden door koren gezongen, niet door de parochianen zelf. Veel lag vast in een vaste liturgie ten tijde van de Reformatie.

Tijdens de Reformatie werd er herbezonnen op muziek in de eredienst. Maarten Luther, Huldrych Zwingli en Johannes Calvijn hebben er alle drie een andere opvatting over gehad, die ze allemaal mede doen zetelen op Kolossenzen 3:16.

Lezen: Kolossenzen 3:12-17

Vraag

- Wat voor opvatting over muziek in de eredienst zou je hieruit kunnen halen? Wat zou je met muziek moeten doen in de eredienst?

Maarten Luther had veel zag zingen en muziek als “een door God geschonken gave”. Van hem komt ook de uitspraak: “Zingen is twee keer bidden”. Maarten Luthers opvatting zoals verwoord in zijn voorwoord op het *Gezangboek van Wittenberg 1524*:

“Dat het zingen van geestelijke liederen goed en God welgevallig is, weet iedere christen, omdat zij niet alleen met het voorbeeld vertrouwd zijn van de profeten en de koningen van het Oude Testament (die met zingen en trommelen, met gedichten en snarenspeel God geloofd hebben), maar dat dit gebruik, in het bijzonder het zingen van psalmen, aan de hele christenheid van het begin af aan bekend is. Want ook de heilige Paulus heeft dat in 1 Korinthe 14 voorgeschreven en de Kolossenzen geboden van harte geestelijke liederen en psalmen te zingen voor de Heer, opdat daardoor Gods Woord en de christelijke leer op allerlei manieren bevorderd en geoefend worden.”

Huldrych Zwingli's opvatting over muziek, waarbij hij “met een dankbaar hart” uitlegde als “in een dankbaar hart” en dat was voor hem in stilte. Uit *Auslegen und Gründen der Schlusreden 1523*: “Hier leert Paulus ons niet in de kerken te brullen en te prevelen, maar hij wijst ons het ware gezang, dat God welgevallig is. Wij moeten namelijk niet zoals de zangers van de Joden met de stem, maar met het hart God lof prijzen. Dat gebeurt alleen dan wanneer wij met elkaar de psalmen en lofliederen bespreken, die de profeten eveneens in hun harten en hun kamertjes voor God zongen, opdat wij elkaar beleren en vermanen. Daarom is mijn advies, dat men de psalmen leest en uitlegt in plaats van te prevelen en vervolgens de heldere, door de heilige Geest bedoelde betekenis ziet die daarin verborgen ligt.”

Johannes Calvijns visie zoals verwoord in het voorwoord van zijn gezangboek voor Genève uit 1543 (*La forme des prières et chantz ecclesiastiques*) is:

“Wij moeten ons in herinnering brengen wat de heilige Paulus zegt, namelijk dat de geestelijke liederen alleen goed met het hart gezongen kunnen worden. Maar het hart heeft het verstand nodig... Het hart en het gevoel moeten het verstand volgen, maar dat is slechts mogelijk wanneer wij het lied in ons geheugen onthouden en nooit te hoeven ophouden het te zingen.”

- Luther wilde de muziek van de Rooms-Katholieke Kerk inhoudelijk zuiveren en mensen actief eraan deel laten nemen, en niet passief te zijn, zoals in de Rooms-Katholieke Kerk, waar men enkel een koor had. Dit resulteerde in dat er gemeentezang was, maar ook koorzang en een cantor en dat er veel geestelijke liederen werden gecomponeerd, die in de eredienst werden gezongen. Dit werd praktijk in Duitsland, maar het heeft tot 1806 in Nederland geduurd, voordat ook in Nederland meer geestelijke liederen dan de psalmen en de Bijbelse cantica in de eredienst werden gezongen
- Zwingli wilde geen muziek en zang in de eredienst, alles moest gesproken zijn, want daarin krijgt men de juiste focus door verlichting door de heilige Geest.
- Calvijn was tegen meerstemmig zingen, het gebruik van meerdere instrumenten en het gebruik van het orgel in de eredienst. Zang en muziek was ter afwisseling tijdens de dienst, maar mocht niet afleiden van de Woordsverkondiging (*Sola Scriptura* wordt benadrukt). In de calvinistische eredienst worden alleen de psalmen en de Bijbelse cantica gezongen.

Gespreksvragen

- Wat vind je van deze drie uitleggen van Kolossenzen 3:16?
- Welke uitleg van een reformator is het meest in lijn met de Bijbel?
- Met welke reformator ben je het meest eens?

Ontwikkelingen in de christelijke muziek vanaf de 19^e eeuw in Nederland

In 1773 kwam een nieuwe psalmberijming uit, die werd gevormd in opdracht van de Staten-Generaal voor de Nederduytsch Gereformeerde Kerk (vanaf 1816 de Nederlands Hervormde Kerk). Deze psalmberijming is vandaag de dag bekend als de "Oude berijming". Omdat niet iedereen van de Datheense psalmen af wilde, begon hierdoor de "psalmenoproer". Bij dit psalmboek werden enkele Bijbelse cantica toegevoegd: de "Eenige gezangen". Men zong op hele noten in die tijd.

In de Lutherse kerk was men eerst gelijkvormig aan de calvinistische kerken in Nederland geraakt, maar aan het einde van de 18^e eeuw bracht men eigen liedbundels uit, die veelal vertalingen van lutherse liederen uit Duitsland bevatten en ook nieuwe liederen.

In 1806 kwam de liedbundel "Evangelische Gezangen" uit, dat 192 gezangen bevatte, dat gebruikt werd in de Nederlands Hervormde Kerk. Van 1816 tot 1859 was het verplicht om in elke eredienst minstens twee gezangen uit deze bundel te zingen. In 1866 kwam een vervolgbundel van de "Evangelische gezangen" uit.

In de meeste Nederlands Hervormde kerken werd vanaf de 19^e eeuw, ook na het verdwijnen van het gezangenquotum, gezangen gezongen naast de psalmen. In de afgescheidene kerken, zoals de Gereformeerde Kerken in Nederland en de latere Christelijk Gereformeerde Kerken, was men geneigd om terug te grijpen op 1773, waar men alleen maar psalmen zong. Voorman van de latere Christelijk Gereformeerde Kerken, dominee Hendrik De Cock, zei het volgende over de "Evangelische gezangen": "Dit is een vervloekte afgoderij, en stelt een Godsdienst der heiligen, welke ijdelheid is en Godslasterlijk, en is een schikken om de Papisten naar de hand te gaan. Het gezangboek is in zijn geheel beschouwd, deze 192 gezangen zijn kortom mijns inziens Sirenische minneliederden om de Gereformeerden al zingende van hun zaligmakende leer af te helpen en een valsche en leugenleer in te voeren." Dominee De Cock werd de voorman van de bewegingen tegen de gezangen in de eredienst. Om deze reden is deze predikant uit Ulrum in 1834 uit de kerk gezet.

Ook in de kerken waar gezangen taboe waren, hadden de meeste gelovigen wel affiniteit met gezangen. In het begin van de 20^e eeuw werd vooral de zangbundel van Johannes de Heer mateloos populair, ook mede door zijn radioprogramma's bij de NCRV. In de 20^e eeuw ging men ritmisch zingen en de eerste grote bundel voor in de kerk die ritmisch was, was de Nederlands Hervormde Bundel van 1938. In een samenwerkingsverband met de andere grote protestantse kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en enkele kleinere kerken, kwam in 1973 het Liedboek voor de Kerken tot stand, tezamen met de zogenaamde "Nieuwe Berijming" voor de psalmen uit 1967. Sedertdien zijn er ook veel nieuwe bundels uitgebracht, waaronder de recente Liedbundel van 2013, bestemd voor de Protestantse Kerk in Nederland, de Gereformeerde Kerken in Nederland Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken en nog vijf kerkgenootschappen.

De praktijk van heden ten dage is dat het wat minder uitmaakt per kerkgenootschap wat voor liederen er worden gezongen (uitgezonderd de Gereformeerde Gemeenten etc.), maar dat het meer op lokaal niveau wordt besloten. Zo gebruiken Christelijk Gereformeerde Kerken wel het Liedboek voor de Kerken, is de Opwekkingsbundel een wijdverbreide bundel en is er ook veel oog voor muziek uit andere kerkelijke tradities (Rooms-Katholiek, methodistisch, luthers).

Slot

- Hoe wordt muziek gebruikt bij jou in de gemeente?
- Wat is in jouw ideaalbeeld de functie van muziek in de gemeente?
- Wat valt er van andere kerkgenootschappen of modaliteiten te leren?
- Wat neem je voor je persoonlijk mee wat betreft zingen?